

TURISTKONTOR-SAKEN

Artikler publisert fra desember 1999 til januar 2001, om fiktive anbud, en offentlig ukultur og en lukket kommune. Artiklene er skrevet for Drammens Tidende av Karianne Braathen og Odd Myklebust.

A. Når og hvordan kom arbeidet i gang. Hva var ideen som utløste det hele?

Karianne mottok et tips i oktober 1999 om at det skulle være store personalkonflikter ved Drammen Turistkontor. Tipset inneholdt også påstander om manglende økonomisk styring og uortodoks regnskapsføring.

B. Sentral problemstilling.

I utgangspunktet var den sentrale problemstillingen hvorvidt det var økonomiske uregelmessigheter ved Drammen Turistkontor, og om Drammens reiselivssjef hadde forsømt sitt lederansvar med hensyn til økonomi og personalbehandling.

C. Ble problemstillingen endret underveis?

Problemstillingen ble i hovedsak endret tre ganger.

Første fase var fra arbeidets start i oktober 1999 til 21. desember samme år – da de interne forhold ved Drammen Turistkontor var de sentrale.

Andre fase, fra slutten av desember til begynnelsen av februar, sjekket vi påstander om fiktive anbud i Drammen kommune, mangelfull økonomistyring, og påstander om at kommunen manglet en styringsdyktig ledelse. Samboerforholdet mellom ordfører og kulturdirektør og derigjennom antagelser om for tette bånd mellom den politiske og administrative ledelse i kommunen ble også gjenstand for våre undersøkelser.

Tredje fase, fra primo februar til medio mars, fortsatte vi tidligere undersøkelser, men i tillegg konsentrerte vi oss om kommuneledelsen informasjonsstrategi og lukkethet i forvaltningen.

I den fjerde og siste fase, fra mars til juli i fjor, undersøkte vi blant annet hvilke konsekvenser den kommunale ukulturen hadde for den enkelte ansatte. Etter den tid har vi bare fulgt opp de konsekvenser saken har fått i de politiske fora, og gjennom granskningsrapporten

D. Fase 1: Ryktene.

Karianne arbeidet alene på saken til å begynne med. Det var som å stikke hull på en byll. "Verk" rant ut i form av rykter og påstander, som regel fremført av kilder som ikke våget å stå fram av frykt for represalier fra den kommunale

ledelsen og beskyldninger om illojalitet. De aller fleste tipsene bar preg av løse påstander som var vanskelig å verifisere. Ryktene dreide seg både om økonomisk utroskap ved byens Turistkontor, at kontoret var uten økonomisk styring og at det forekom trakassering av ansatte. Kolleger i avisen hadde også skrevet artikler med påstander om at byens offisielle turisttall ikke stemte. Vi iverksatte undersøkelser for å bekrefte eller avkrefte disse påstandene.

Fra 9. desember ble to journalister avsatt til å grave, Karianne Braathen og Odd Myklebust. Etter Kariannes arbeid på egen hånd satt vi igjen med flere lovende prosjekter som omfattet ovenstående rykter og en del skriftlig dokumentasjon som Karianne allerede hadde skaffet til veie. Vi sorterte arbeidsoppgavene etter "vanskelighetsgrad" og kompleksitet. Noe gjorde vi hver for oss. De viktigste kildene intervjuet vi sammen, og vi førte hver vår kronologiske intervju-logg.

Vi vurderte ulike arbeidsmetoder. Saken var kompleks, og ingen syntes å ha den hele oversikten. Mange, nærmere halvparten, av kildene som raskt vokste til 100, måtte vi forholde oss til off-record. De var enten i en situasjon der de av hensyn til ansettelsesreglement og lojalitetsbånd til overordnede, kolleger og kommunen som sådan følte de enten ikke kunne snakke med oss, eller de fryktet konsekvensen av å uttale seg til media. Vi var selvsagt klar over de problemene dette kunne medføre, at vi kunne bli brukt av kilder som hadde ulike interesser i saken. Likevel følte vi ikke at de mange lukkede kildene truet sakens troverdighet. Vi baserte ikke historien på en enkelt eller noen få kilder. Hver kilde kunne uansett bare bistå med begrenset informasjon. Det var den store mengden av informasjon, de mange kildene og de mange intervjuene (noen kilder intervjuet vi opptil 20 ganger) – som sammen ga et bilde. Hvert intervju var ikke mer enn en enkelt brikke i et stort puslespill.

Vi forsto helt fra begynnelsen at vi var nødt til å være svært tillitvekkende, at den største utfordringen besto i å få folk til å åpne seg. I Drammen kommune var det en etablert lukket kultur der kildene i stor grad var ute etter å beskytte hverandre. Derfor bar mange av intervjuene preg av, enten det dreiet seg om kommunalt ansatte, kommunale leverandører eller andre med kjennskap til ulike sider av sakene vi jobbet med, mer å være litt uhøytidelige samtaler enn "revolverintervjuer". Det var i hvert fall ikke til å begynne med noe poeng for oss å bruke lydbånd eller andre hjelpemidler som kunne dokumentere enkeltutsagn. Vi var først og fremst ute etter å finne den ene kilden som kunne bringe oss ett lite skritt videre, for at vi på den måten kunne trenge gjennom den forsvarsmur som allerede var etablert for å ta vare på en lukket, kommunal ukultur.

Avgjørende for at vi kom litt videre hver dag, var samkjøringen av de opplysningene vi hver for oss – og samlet – hentet inn. Samtalene på slutten av arbeidsdagen, da vi sammenholdt notatene fra dagens intervjuer, var avgjørende for hvor vi gikk videre neste dag. Det hendte ikke en eneste gang at vi var uenige om metoder og kilder, om vi skulle gå videre til nye kilder eller få mer informasjon av en kilde vi allerede hadde snakket med – eller om vi heller skulle bruke dagen til dokumentjakt. Men diskusjonene før vi ble enige, var ofte lange.

De første sakene sto på trykk i desember, men vi forsto at vi ennå ikke hadde maktet å gå i dybden. Det skulle komme en lang periode med intervjuer og dykk i arkiver. I ettertid ser vi at vi nok burde hatt is i magen. Det var først i

begynnelsen av februar at vi satt på dokumentasjonen. Slik sett ble desember-artiklene bare en forsmak på det som skulle komme.

Fase 2: Ordførerbesøket, Drammensguiden, anbudene og bokettersynet.

Vi var i gang med å undersøke påstander om økonomisk rot og misligheter ved byens Turistkontor da Odd om formiddagen 21. desember plutselig fikk beskjed om å møte på sjefredaktørens kontor. Ordføreren hadde i følge redaktørene i en telefonsamtale fremført påstander om at journalisten hadde nære forbindelser til en navngitt kilde, så nære at det måtte forstås som et nært vennskap eller kjærlighetsforhold, og at ordfører og rådmann snart ville innfinne seg på redaktørens kontor. Påstandene var grunnløse. Kilden var Kariannes, og Odd hadde ikke snakket med kilden på 21 år, og den gang utelukkende i et profesjonelt ærend.

Hva som skjedd bak de lukkede dører på redaktørkontoret er det delte meninger om (se under kapittelet "problemer underveis"). De eneste notater som finnes fra møtet er det som Odd noterte ned etter at han ble informert av redaktørene etter møtet. Hovedinnholdet i disse notatene var at alle krav fra kommuneledelsen om å stanse graving, ta Odd av saken og be Turistsjefen om unnskyldning, var tilbakevist. For oss som journalister var imidlertid det viktige at vi fortsatt hadde redaktørenes tillit, og at gravingen kunne fortsette.

Ordførerbesøket fortalte oss at ordføreren, som i følge redaktørene hadde vært langt mer aktiv enn rådmannen under selve møtet, måtte ha en interesse av at våre undersøkelser stanset. Undersøkelsene så langt hadde bare dreid seg om Turistkontorets manglende styring, påstander om økonomisk rot og elendig personalbehandling. Ordførerens engasjement kunne tyde på at hun var ute etter å forsvare samboeren som var kulturdirektør og Turistkontorets overordnede.

Vi fikk bekreftet at å bevise rot og mangler i kommunale regnskaper er svært vanskelig. Ingen av oss var regnskapskyndige. For å kompensere dette brukte vi flere kilder med innsikt i regnskap, økonomi og selskapsjus, men likevel var det umulig å få oversikt over Turistkontorets mange konti. Derfor kunne vi gjøre lite annet enn å lete blant tilfeldige bilag, en tidkrevende og ganske frustrerende jobb.

Det slo oss at fakturaene knyttet til byens største trykksak, Drammensguiden, var mangelfulle. Vanlige krav til spesifisering var ikke fulgt. Vi oppdaget at penger var utbetalt samme dato som fakturaen var skrevet. Det syntes som en underlig praksis, også fordi firmaet som skulle ha utbetalt pengene holdt til i Danmark. Vi fant også at kommunen hadde utbetalt penger for et oppdrag knyttet til Drammensguiden, før anbudsfristen var gått ut. Dermed kunne vi stå overfor et fiktivt tilbud, at oppdraget egentlig var tildelt før anbudsfristen var gått ut.

Ett forhold var at regnskapene fremsto som en ugjennomtrengelig regnskog. Like problematisk var det at selv om Turistkontoret var bundet av kommunale anbudsreglement, så var anbudene likevel lukket. På den måten fikk vi ikke vite hvem som hadde levert inn tilbud på Drammensguiden, en trykksak som årlig kostet rundt 600.000 kroner å produsere. Vi fikk heller ikke

tilgang på noen av anbudsdocumentene og en begrunnelse for hvorfor den ene leverandøren var valgt. Anbudsprotokollen var unntatt offentlighet.

Dermed tok vi kontakt med ulike firmaer i den grafiske bransjen som vi antok kunne ha levert inn tilbud til den lukkede prosessen. Det postindustrielle Drammen hadde som politisk målsetting å satse på sin grafiske industri. Likevel viste fakturaer vi satt med at oppdragene hadde gått til utenlandske firmaer. De lokale anbyderne ville først ikke vise interne forretningsnotater til oss, blant annet fordi kommunen selv hadde unntatt alle papirer fra offentlig innsyn. De fryktet at de ved å vise oss tilbudspapirer og derigjennom bidra til kritikk av kommunen, igjen kunne bli straffet av kommunen ved å miste offentlige oppdrag. Men etter hvert, etter at vi hadde sannsynliggjort at de lokale bedriftene hadde blitt diskriminert i tilbudsrunder, lot de seg overtale slik at vi fikk innsikt i de tilbudspapirene de hadde sendt til kommunen.

Om anbudsdocumentene var unntatt offentlighet, og at vi derfor ikke fikk vite hvem som hadde levert inn tilbudet til hvilken pris, så kunne ikke kommunen hindre oss innsyn i hva oppdraget faktisk hadde kostet. Vi fant at kostnadene ved produksjonen av Drammensguiden var ca. 100.000 dyrere enn tilbudene fra de lokale firmaene, avhengig av hvilket lokale anbyder vi sammenliknet med.

Interne dokumenter unntatt offentlighet fra Turistkontoret, kopier av den grafiske bransjes egne tilbudspapirer sammenholdt med fakturaer i kommunens regnskaper gjorde at vi kunne åpne tilbudssaken (eksempler på anbudsdocumenter i vedlegg 1 og 2). Vi dokumenterte at kommunen hadde satt til side egne tilbudsregler, at tilbudsrunder knyttet til Drammens største trykksak var fiktiv, at det lokale næringsliv ikke hadde fått anledning til å konkurrere på like vilkår med andre anbydere, og at trykking i utlandet var blitt betydelig dyrere enn en produksjon lokalt ville ha kostet.

Artiklene førte til umiddelbar kommunal selvkritikk. Den administrative ledelsen i kommunen informerte formannskapet om at hele ni tilbudsregler var brutt ved tildeling av det grafiske oppdraget knyttet til produksjon av Drammensguiden. Lokale grafiske bedrifter ble innkalt til et møte med kommunen med tanke på å gjenopprette tilliten og med garantier for at tilbudsrunder etter dette skulle foregå reglementært. Formannskapet ble også informert om at selve tilbudsprotokollen var forsvunnet.

I samme formannskapsmøte, den 15. februar, trakk rådmannen seg etter mer enn et tiår ved roret. Avgangen ble ikke begrunnet nærmere, annet enn at han hadde hatt planer om å gå av en stund. Kommunens kontrollutvalg og revisjon utarbeidet to rapporter om forholdet (vedlegg 3). På bakgrunn av avisomtalen innledet fylkesskattesjefen i samarbeid med Tollvesenet et eget bokettersyn av Turistkontoret (vedlegg 6, 7 og 8).

Fase 3: En lukket kommune. Rapportene. Kulturdirektørens avgang. Turisttallene.

Etter til dels intens graving i over en måned med det resultat at vi hadde nådd de målene vi hadde satt oss, fortsatte i utgangspunktet Odd alene på prosjektet. Karianne ble heretter brukt som "bakspiller" og idébank. Selve dokumentgravingen var nemlig i det vesentlige over, og nå gjensto det mer å følge opp konsekvensene samt å se nærmere på noen andre og mindre

arbeidskrevende prosjekter. Ett av dem var en påfallende kommunal hemmeligholdelse.

Under arbeidet med anbudssaken var vi slått av hvor lukket kommunen var, hvor vanskelig det var for offentligheten å få innsyn i andre dokumenter enn dem som omfattes av vanlige postlister. Alle anbudspapirene på Turistkontoret var unntatt offentlighet, til tross for at dette gjaldt byens største trykksak, en skrytebrosjyre beregnet for offentligheten. Bedre ble det ikke av at en to interne kommunale revisorrapporter som ble skrevet på oppdrag fra kommunens kontrollutvalg på bakgrunn av Drammens Tidendes avsløringer, også ble unntatt offentlighet. Rapportene var datert 9. og 14. mars 1999, men de var så hemmelige at selv kontrollutvalgets medlemmer måtte levere dem tilbake etter å ha lest den, før de forlot sitt lukkede møterom. Etter å ha arbeidet intenst med saken helt siden oktober, hadde vi noen sentralt plasserte kilder. Dette gjorde blant annet at vi gjennom en kilde fikk utlevert revisorrapporten til tross for den ekstreme hemmeligholdelsen.

Kildene hjalp oss også i en annen sak som påviste hvordan kommunen fryktet innsyn i det den nå visste var opplysninger som svekket kommunens troverdighet. Drammen kommune engasjerte en profesjonell medierådgiver som skulle bistå kommunen i forbindelse med en pressekonferanse der anbudsrotet var tema. Medierådgiveren skrev et internt, rådgivende notat for kommuneledelsen (vedlegg 4). Vi fikk tilgang til dette notatet for kommuneledelsens mediestrategi der første punkt under "målsetting" heter: "Sikre at kommunens generelle troverdighet skades minimalt". Og det klare rådet til kommunetoppene når det gjaldt muntlige spørsmål fra offentligheten var: "Gi ikke journalistene mer informasjon enn det som fremgår i det skriftlige materialet". Dette punktet var særskilt understreket. (Vedlegg 5).

Med andre ord påviste vi den 25. mars, ved å få tilgang til interne kommunale dokumenter at kommunens - det offentliges - informasjonsstrategi var å fremstille seg selv i et best mulig lys. I følge kommunen var derfor lukkethet og tildekking akseptable virkemidler, dersom det bidro til å gi kommunen en større troverdighet.

4. april skrev sjefredaktøren i Drammens Tidende at ordføreren og daværende rådmann i desember året før hadde besøkt redaksjonen med krav om å stanse journalistiske undersøkelser knyttet til kommunens Turistkontor. 9. april sende kulturdirektør Tore Fyrand ut en pressemelding der han gjorde det klart at han trakk seg som kulturdirektør, og han oppga sykdom og mediepress som årsaken.

14. april kunne vi dokumentere at byens reelle reiselivsomsætning var betydelig lavere enn det Turistkontoret hadde kalkulert med. En intern kommunal rapport fastslo at mens Drammen hadde oppgitt en total reiselivsomsætning på 1,2 milliarder kroner, så var det reelle tall 324 millioner.

Resultatet av fylkesskattesjefens og tollvesenets bokettersyn forelå 2. juni. Fylkesskattesjefens og tollvesenets ettersyn hadde gitt kommunen en ekstraregning for manglende toll- og momsinnbetaling på 460.624 kroner, hvorav 135.027 kroner var fradragsberettiget. I tillegg ble kommunen ilagt straffetoll fordi kommunen gjennom fem år hadde betalt for lite merverdiavgift ved innførsel av byens største trykksak, Drammensguiden. Endelig avgiftsberegning fra Buskerud tolldistrikt fastsettes i brev av 20. juni til kr. 365.915.

Fase 4: De ansatte. Et offer. Granskningen.

De mest kompliserte journalistiske utfordringen besto i å dokumentere fakta. Den mest tidkrevende utfordringen ble likevel å eksemplifisere og tydeliggjøre de psykososiale aspektene ved en kommunal ukultur. De ansatte som oppdaget hvordan Turistkontoret ble drevet, sluttet etter tur. I løpet av halvannet år hadde tre ansatte sagt opp i frustrasjon over arbeidsforhold og måten kontoret ble drevet på. Ingen av dem ønsket imidlertid å fortelle om sine opplevelser i all offentlighet. Årsakene var flere. De fryktet at de ikke ville bli trodd, de var redd for at kritikk mot det offentlige ville være ødeleggende for dem i jobbsøknadssammenheng, og for i hvert fall en av dem var opplevelsene så traumatiske at hun fortsatt hadde problemer med å snakke om dem.

Først 10. juli, over et halvt år etter at gravingen startet, lyktes det oss å presentere et bredt intervju med en tidligere ansatt på Turistkontoret. Årsaken til at hun våget å stå fram med sin historie var at hennes påstander allerede var blitt dokumentert gjennom våre artikler, revisjonsrapportene og bokettersynet. I tillegg ga dette intervjuet saken en menneskelig dimensjon som få uker senere skulle bli en viktig faktor da kommunen bestemte seg for å iverksette en granskning av hele Turistkontor-saken. Etter mer enn et halvt år med et kritisk søkelys på kommunen, var tilliten så svekket at kommunen måtte foreta seg noe.

I august begynte en ny rådmann i Drammen kommune. Hans klare råd til de folkevalgte var at Turistkontor-saken måtte gjennomgå av en ekstern gransker. Advokat Jahn Knapstad foresto denne granskningen, og rapporten ble offentliggjort 9. januar i år (vedlegg 6). Det lå ikke i hans mandat å gjennomgå det som allerede var avdekket gjennom bokettersynet. For øvrig sto han fritt.

I konklusjonen skriver Knapstad: "Turistkontorsaken viser etter min oppfatning at kommunen og dens politiske ledelse må legge større vekt på å opptre slik at atferden også lar seg kontrollere utenfra. Den må på en utvetydig måte skape klarhet slik at det ikke fester seg et inntrykk av at personlige eller andre særinteresser ivaretas på fellesskapets bekostning. Saken viser videre at veien fram til måloppnåelse alltid må være forsvarlig. Selv om hensikten er å oppnå best mulig resultat for kommunen, må spillereglene følges. Summen av erfaringene med denne saken viser også klart at kommunen alltid vil være best tjent med å innrømme feil og problemer som måtte eksistere på et tidligst mulig stadium og i forhold til allmennheten fremheve det som blir gjort for å rette på forholdene. Det er særdeles lite tillitsvekkende om problemer som dukker opp blir bagatellisert".

Knapstad fastslår også at Drammen kommune brøt offentlighetsloven ved å nekte innsyn i revisjonens kritikk av Turistkontoret. Samme konklusjon har advokatfirmaet Schjødt kommet med. Etter kritikk fra media om hemmelighold bestilte kommunen selv en uttalelse fra advokatfirmaet i Oslo. I uttalelsen heter det: "Vi har ikke funnet noen tungtveiende begrunnelse for at allmennhetens mulighet for innsyn og kontroll bør begrenses gjennom unntak fra offentlighetsloven".

Likeledes heter det blant annet i Knapstads rapport at arbeidsforholdene ved Turistkontoret har vært meget vanskelige, og kommunen oppfordres til å

bistå en av de ansatte – for øvrig den samme personen som fortalte sin historie til Drammens Tidende - på grunn av de psykososiale problemene hun fikk som ansatt i Drammen kommune.

Problemer underveis

Det lokale ubehag. Det er ikke lett å bedrive undersøkende journalistikk mot folk man kjenner eller vet godt hvem er. Drammen er en liten by, og i dette tilfellet var våre undersøkelser rettet mot til dels høyt profilerte personer i lokalsamfunnet, personer vi som journalister ofte er i kontakt med også i andre sammenhenger. Vi ble gjentatte ganger minnet om at avis og kommune måtte spille på lag, til fellesskapets beste – at vi som avis pliktet å være lokalpatriotiske ikke minst i turist- og reiselivssammenheng. Kommuneledelsen forsøkte både å bruke trusler og en kameratslig tone for å hindre oss i å gjøre en jobb. Karianne opplevde eksempelvis at en kommunal etatsjef henvendte seg til henne som ”jenta mi”, og brukte det faktum at han kjente hennes far. Odd opplevde flere ganger at ”dersom du ikke stopper nå, vil noen snart ligge under torva” – med andre ord at artiklene kunne drive noen til selvmord.

Etter hvert lyktes vi å avvæpne slike hersketeknikker gjennom å fordele arbeidsoppgaver oss i mellom for å unngå å møte intervjuobjekter som opptrådte familiært, eller å opptre sammen i vanskelige intervjusituasjoner.

Maktkamp. Drammens Tidende hadde før våre kritiske undersøkelser flere ganger uttrykt seg svært kritisk til Ap-ordfører Lise Christoffersen på leder- og kommentarplass. Forholdet mellom avisen og ordføreren var dårlig, også fordi vi på lederplass hadde blant annet kritisert ordførerens røykevaner og klesstil. Dette medførte at ordføreren og hennes partifeller ikke skilte – eller ville skille - mellom en kritisk, undersøkende journalistikk og avisens meningsartikler. Byens politiske maktelite mente at den kritiske journalistikken egentlig var kampanjejournalistikk bestilt fra sjefredaktør og politisk redaktør for å skade byens ordfører og hennes samboer. Dette skyldtes nok ikke bare det faktum at ordføreren fra før følte at redaktørene var ”ute etter henne”, men at undersøkende journalistikk var en helt uvanlig arbeidsmetode fra Drammens Tidendes side. Vi hadde også tidligere vært kritiske, men da i ”kortvarige” nyhetsartikler og på lederplass. At vi drev et systematisk journalistisk arbeid over tid ble oppfattet som så uvanlig at det var lett å tillegge avisen andre motiver enn de rent journalistiske. Hvorfor holder de på med dette? Hvorfor akkurat denne saken? Det var til tider svært frustrerende at jobben vi gjorde denne måten ikke ble tatt på alvor. Det skapte også problemer i forhold til kilder som ble unødvendig usikre på avisens motiver.

Et annet spørsmål er om det av prinsipielle årsaker var riktig at sjefredaktøren også var coach gjennom hele prosjektet. Det var naturlig at sjefredaktøren tok denne jobben, fordi det var han som hadde redaksjonens fremste kompetanse når det gjaldt undersøkende journalistikk. Mye sto på spill, og uansett måtte han konsulteres før de viktigste artiklene sto på trykk. Det var mange fordeler med å ha ham som coach – han hadde kompetanse, tid (i motsetning til en svært travel nyhetsredaktør) og som redaksjonens øverste sjef slapp han å spørre andre om hvor mye tid og hvor store ressurser det var

aktuelt å bruke. Men i og med at sjefredaktøren frontet denne saken både eksternt og internt, og i høyeste grad var en profilert aktør underveis, opplevde nok mange Turistkontorsaken som en kamp om troverdighet mellom byens redaktør og ordfører. Det er en kamp som redaktøren lett kan tape, uansett hvem som objektivt sett har rett. Mange opplevde også det faktum at avisen satt på historien om ordfører- og rådmannsbesøket i over tre måneder før den ble trykket, som en bekreftelse på at det foregikk et spill i kulissene.

På den annen side: Uten en aktiv og engasjert sjefredaktør hadde neppe avsløringene kommet. Det samme engasjement var ikke alltid like mye til stede hos våre kolleger, særlig hos dem som til daglig arbeidet tett med makteliten i rådhuset, og som nok følte at vi trakk dem litt på tærne. Dette må nok også tilskrives en redaksjonell kultur der vi ikke har vært vant til så omfattende gravende journalistikk.

Konkurrerende media. Et tankekors er også hvordan konkurrerende mediebedrifter dekket saken. "Turistkontor-saken" hadde vært gjenstand for så omfattende research gjennom så lang tid at det ikke var lett for konkurrerende media å ta opp saken, uten å sitere oss. NRK, Aftenposten og Kommunal Rapport gjorde egne saker. Drammensavisa Fremtiden valgte å tillegge oss politiske motiver for vår undersøkende journalistikk. (eksempler på artikler i vedlegg 5) På kommentar plass skrev redaktøren at "noen burde ha dårlig samvittighet", underforstått at vi hadde drevet en slags uredelig personforfølgelse. Vi var klar over at når den dominerende lokalavisen går inn i en sak med full tyngde, så rammer det hardt. Vi mente selv at vi gjennom sakens gang hadde holdt oss nettopp til saken og unngått personfokusering.

Tradisjon. Drammens Tidende hadde ingen kultur eller tradisjon for undersøkende journalistikk. Det resulterte i mange utfordringer. Internt i redaksjonen var det mange som lurte på hva vi egentlig holdt på med ettersom det gikk dager og uker uten prosjektet som sådan resulterte i artikler på trykk (vi arbeidet derimot med andre saker parallelt). Internt løste vi dette ved at vi involverte så mange som mulig, spurte kolleger om råd og diskuterte veien videre. Dermed inviterte vi ikke bare til lagspill, men vi fikk også mange verdifulle innspill.

Kritikk fra gransker. Når man kritiserer andre må man selv gjøre regning med kritikk. Advokat Jahn Knapstad som i september i fjor ble engasjert av Drammen kommune for å granske hele Turistkontorsaken hadde to hovedinnvendinger til medias dekning av saken. Han mente media hadde blåst saken opp, og han kritiserte i sin rapport (vedlegg 9 (mandatet) og vedlegg 10 (rapporten)) henholdsvis NRK og Drammens Tidende for konkrete feil. NRK ble tatt for å ha viderebrakt gal kritikk av reiselivssjefen og Drammens Tidende for ved ett tilfelle å ha brukt uttrykket at Drammen kommune "unndro moms" i stedet for "manglende innbetaling av moms".

I ettertid kan vi vanskelig se at vi kunne ha gjort mye annerledes. Det var opplagt feil av oss på ett tidspunkt å bruke uttrykket "unndragelse" fordi skattemyndigheten beviste aldri at det forelå et forsett fra kommunens side. Vi hadde rett og slett ikke den nødvendige juridiske kompetanse for å vite forskjellen på begrepene unndragelse og manglende innbetaling, men feilen

ble rettet opp. Poenget vårt var å vise at kommunen ikke hadde betalt den moms som den skulle.

Det ble etter hvert mange artikler, men vi vil påstå at få, om noen, var overflødige. Vår mulighet lå i å gripe en tråd og nøste derfra. Etter hvert fikk saken en egen dynamikk der begivenhetene fulgte hverandre.

*

Hvor mye arbeidstid og eventuell fritid er brukt til prosjektet? I uker arbeidet vi med prosjektet så å si natt og dag. Det er svært vanskelig å fastslå hvor mye tid som er brukt, men vi overdriver i hvert fall ikke når vi anslår ett årsverk.

Spesielle erfaringer du vil nevne. Vi har for alvor lært hvor viktig samarbeid er når man arbeider med tunge og langvarige saker. Vi har lært verdien av å samtale med kolleger både for å få kreative innspill og ikke minst motstand underveis. Vi har også lært betydningen av å innhente ekstern ekspertise når det butter mot, i dette tilfellet var særlig regnskapskyndige og økonomikyndige kilder viktige.

Sakens konsekvenser:

1. Drammen kommune erkjente ni brudd på egne anbudsregler.
2. Kommunens kontrakt på Drammensguiden for 2001 ble trukket tilbake.
3. Bokettersynet avslørte brudd på moms- og tolloven og at kommunen hadde betalt for lite merverdiavgift og for lite toll.
4. Artiklene som påviste fiktive tilbud, har ført til at kommunen har utarbeidet en ny anskaffelsesinstruks og nye retningslinjer i forbindelse med kjøp fra utlandet.
5. Drammen kommune har erkjent brudd på offentlighetsloven og urimelig hemmelighold. Dette har ført at kommunen nå utarbeider en ny informasjonsstrategi der åpenhet skal være en rød tråd gjennom hele organisasjonen.
6. Artiklene førte til at Drammen kommune nedla sitt Turistkontor i sin opprinnelige form. Kommunen skal heretter bare arbeide med strategi og informasjon, mens den utadrettede reiselivssatsingen etter planen skal legges til den lokale stiftelsen Byen Vår Drammen.
7. I forbindelse med omorganiseringen av Turistkontoret er reiselivssjefen fratatt økonomisk og personellmessig ansvar.
8. Kulturdirektøren sa opp sin stilling, med "mediepress" som en av årsakene. Han tilhører ikke lenger rådmannens ledergruppe.

9. Artikkelseerien har også ført til to interne revisjonsrapporter og en egen granskningsrapport.

Drammen, 19. januar 2001.

Karianne Braathen

Odd Myklebust